

***Види експертиз у справах про встановлення
батьківства, материнства.***

Журавльова О.М.
Прикарпатський національний
університет ім.В. Стефаника,
Юридичний інститут
викладач кафедри
теорії та історії держави і права

Згідно ч. 2 ст. 128 СК підставою для визнання батьківства є будь-які відомості, що засвідчують походження дитини від певної особи, зібрані відповідно до Цивільного процесуального кодексу України. Наприклад, доказами батьківства конкретного чоловіка можуть бути різноманітні документи (листи, заяви за місцем роботи про надання матеріальної допомоги тощо), усні заяви та поведінка відповідача під час вагітності матері та після народження дитини (турбота про матір, вітання з новонародженим, обрання імені дитині та ін.). Усе це може прямо чи опосередковано свідчити про те, що батьком дитини є саме відповідач. Сучасний рівень розвитку науки та медицини дозволяє використовувати у судовій практиці різні види експертиз, з метою встановлення батьківства (материнства):

1). судово-урологічна; 2). судово-гінекологічна; 3). судово-біологічна; 4).судово-генетична; 5). судово-почеркознавча.

Однак, не зменшуючи значення висновків, зроблених у разі проведення цих експертиз, доцільно визнати, що й сьогодні судові експертизи є лише одним із засобів доказування, що підтверджує походження дитини від конкретної особи або спростовує цей факт.

Кожна з вище перелічених експертиз має свою специфіку.

Судово-урологічну експертизу призначають у тому випадку, коли відповідач в період підготовки справи до слухання або в судовому засіданні, заявляє про свою нездатність бути батьком дитини позивачки, посилаючись на безпліддя. При такій експертизі необхідно поставити питання експерту про здатність позивача до

запліднення саме в період зачаття дитини. Вважаємо, що в цьому випадку буде доречний приклад наведений А. Грачовим і І. Гришиним в статті «Дослідження доказів у справах про встановлення батьківства», оскільки, процес встановлення походження дітей і доказова база, яка використовувалася у справах про спростування батьківства і встановлення батьківства аналогічні. [1, с.8-9]

Громадянка Р. просила суд встановити батьківство стосовно її сина, що народився 10.06.1972 року, мотивуючи свою вимогу тим, що в період з травня 1971 року по квітень 1972 року вона з громадянином Д. проживали разом, вели спільне господарство, разом витрачали грошові кошти. Проте, за два місяці до народження сина, Д. з сім'ї пішов. Відповідач позову не визнав, не заперечуючи свого спільного проживання з позивачкою, пояснив, що не визнає себе батьком дитини, оскільки він безплідний. Суд призначив судово-медичну експертизу, яка дійшла висновку, що Д. здатний до запліднення і з урахуванням достовірно встановлених обставин про спільне проживання і ведення сторонами спільного господарства в цей період, і згідно з висновком судово-медичної експертизи суд позов задовольнив. [1, с.8-9]

Судово-почеркознавча експертиза призначається наприклад, якщо визнання відповідачем свого батьківства виражене ним письмово (напис на фотографіях, листи, записки, листи відповідача, щоденник, анкета, заява до пологового будинку, дитячих ясел, школи, будинку-управління, відділу кадрів за місцем роботи чи навчання, в яких громадянин називав дитину своєю, тощо), а відповідач заперечує причетність його до даного письмового визнання.

Наприклад, при вирішенні однієї із справ про встановлення батьківства до уваги була прийнята заява студента до деканату про надання йому матеріальної допомоги у зв'язку з народженням дитини, хоча в судовому засіданні він своє батьківство заперечував. [<http://www.reyestr/court.gov.ua>]

По іншій справі як доказ визнання відповідачем свого батьківства була пред'явлена фотокартка відповідача з написом: «Моєму улюбленому сину

Валерію». Це й було покладено в основу задоволення позову про встановлення батьківства.[<http://www.reyestr/court.gov.ua>]

Судово-гінекологічна експертиза проводиться з метою точного визначення часу зачаття дитини. Її проведення необхідно у випадках, коли відповідач стверджує, що в момент зачаття дитини був відсутній і не перебував з матір'ю дитини в близьких стосунках. Під час проведення цієї експертизи експертом вивчаються такі медичні документи: як індивідуальна карта вагітної, яка ведеться жіночою консультацією, історія пологів, історія розвитку новонародженого. У цих документах містяться дані про дату первинного звернення матері дитини в жіночу консультацію, дані про динамічні параметри новонародженої дитини. Враховуючи ці дані та результати огляду жінки, експерти-гінекологи встановлюють чи доношеною чи не доношеною народилася дитина, уточнюють час її зачаття. [2, с.36]

Вважаємо, що доцільним є призначення такої експертизи, коли встановлено і не викликає жодного сумніву початок і закінчення близьких стосунків між сторонами. В даному випадку суду необхідно досить ретельно аналізувати висновки експерта, інакше може бути ухвалено необґрунтоване рішення суду.

Ще один вид судово-медичної експертизи, який часто призначається у справах про встановлення батьківства – це **біологічна** експертиза крові. Для проведення експертного дослідження у дитини і батьків (у тому числі – в можливого батька) необхідно взяти зразки крові, які потім передаються експертові для вивчення.

Доказове значення результатів експертизи крові людини ґрунтується на механізмі спадкоємства, передачі груп і типів крові від батьків до дітей. Загальний принцип полягає в тому, що дитині від батьків можуть передаватися лише визначені властивості. Але, оскільки вивчаються саме групові властивості, то зазначена експертиза може виключити, але не підтвердити походження дитини від певної особи. [1, с.8-9]. Тому результат біологічної експертизи крові в цій справі матиме істотне значення, якщо батьківство певної особи стосовно дитини буде виключено. Отже, ми вважаємо, що в деяких випадках її проведення є досить доцільним. Але, якщо у висновку експерта вказано, що батьківство особи не

виключається, питання про походження дитини від конкретної особи залишається не вирішеним.

Сьогодні, завдяки розвитку науки, стало можливим отримання конкретної відповіді на питання: «Чи є конкретна (повністю вказати прізвище, ім'я, по батькові) особа батьком дитини?» Відповідь на це питання дає проведення **судово-генетичної** експертизи. До теперішнього часу немає єдиної назви цього виду експертизи і в науковій літературі можна зустріти такі терміни, як «молекулярно-генетична», «геномна-дактилоскопія», «ДНК-дактилоскопія».

Судово-генетична експертиза – це індивідуальна ідентифікація (своєрідна генетична паспортизація), встановлення спорідненості по крові на рівні дослідження структури дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК). Цей вид експертиз дозволяє не тільки категорично виключити батьківство, а й здійснити походження дитини від обох батьків завдяки спорідненості по крові (ідентифікація особи), а також діагностику спадкових хвороб у плода на ранніх стадіях вагітності. Перевагами судово-генетичної експертизи щодо традиційних методів імунологічних досліджень є більш конкретні висновки, висока чутливість методів, можливість дослідження декількох зразків.[2, с.36]

Судово-генетична експертиза (ДНК), в якій міститься вся генетична інформація людини, що зберігається в хромосомах. Всього 46 пар хромосом. Одну їх половину дитина отримує від матері, а другу - від батька. При встановленні батьківства спочатку визначаються ті хромосоми, які дісталися дитині від мами, а що залишилися порівнюються з генетичним матеріалом можливого батька. Якщо вони збігаються, значить, батьківство можна вважати доведеним. Вікових меж для проведення експертизи не існує, оскільки ДНК залишається незмінною протягом усього життя.[3, с.50]

Крім того, можливо допологове визначення батьківства. Воно виконується з 7 тижня вагітності. У цьому випадку матеріал від плоду отримують за допомогою забору невеликої кількості навколоплідних вод. Оскільки в цьому випадку строки дослідження можуть бути обмежені - раптом жінка захоче перервати вагітність, то бажано досліджувати всіх потенційних батьків як умога швидше.

Сама процедура досить проста. Необхідна присутність матері, дитини та батька, а також їхні документи - паспорти та свідоцтво про народження дитини. У батьків забирають близько 50 мл крові з вени, а у дитини, якщо йому ще немає 3 років, беруть кров з пальця. Батьки заповнюють заяву на дослідження, де заздалегідь обговорюються всі моменти по термінах і формі оплати.

За допомогою спеціального приладу визначаються фрагменти ДНК, на яких «зашифрована» генетична інформація. Ці фрагменти, збільшені у декілька мільйонів разів, вони розглядаються під мікроскопом і досліджуються на наявність співпадаючих ділянок. Якщо вони збігаються, то даний чоловік є батьком. При негативному результаті, тобто в тому випадку, якщо досліджуваний чоловік не батько, помилка виключена. А при позитивній ймовірності становить 99,99%. [3, с.50]

Кожна особа, яка бере участь у справі про встановлення батьківства, материнства, має право запропонувати перелік питань суду, на які повинен дати відповідь експерт. Проте остаточний список питань, на які дає відповідь експерт формулюється судом в ухвалі про призначення експертизи.

На нашу думку, у справах про встановлення батьківства, материнства і в залежності від виду судово-медичної експертизи, яка призначається судом, експерт повинен дати відповіді на чітко поставлені йому питання в ухвалі суду. Так, у висновку **судово-біологічної** експертизи, експерт дає відповідь на питання, про приналежність крові матері, дитини і можливого батька; у висновку **судово-гінекологічної** експертизи дається відповідь про конкретний час зачаття дитини; при **судово-урологічній** експертизі експерт повинен визначити здатність чоловіка (можливого батька) до запліднення. **Почеркознавча експертиза** дає відповідь на питання про письмові докази, що підтверджують визнання відповідачем батьківства, у разі заперечування автентичності документа.

З аналізу вищезазначеного, вважаємо доцільним проведення у справах про встановлення батьківства, материнства **судово-генетичної** експертизи.[вид.О.Ж.] В ухвалі суду про призначення судово-генетичної експертизи перед експертом слід ставити наступні питання: 1).Чи походять надані біологічні об'єкти (волосся,

кров, слина, тощо) від конкретної особи?; 2). Чи є батьком (матір'ю) конкретна особа?; 3). Чи походить дитина від конкретного батька (матері)?

При цьому варто наголосити, що незважаючи на істотне значення висновку експерта у справах про встановлення батьківства, материнства не можна віддавати йому перевагу перед іншими доказами у справі.

Висновок експертизи з питання походження дитини є одним із доказів, які повинні бути оцінені судом у сукупності з іншими доказами у справі, оскільки ніякі докази не мають для суду заздальгідь встановленої сили.

Література:

1. Грачев А., Гришин І., Дослідження доказів у справах про встановлення батьківства // Радянська юстиція. 1974. №22. С. 8-9.
2. П.Л. Іванов, С.В. Гуртова, Л.В. Вербова «Дактилоскопія» генома в експертизі спірного батьківства// Судово-медична експертиза. – 1990. –С.36
3. Сахнова Т.В. Експертиза в цивільному процесі (теоретичне дослідження) // Автореф. дис. ...докт. юр. наук. М., 1998. С. 50.
4. Науково – практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України : пер. з рос. / С.В. Ківалов, Ю.С. Червоний, Г.С. Волосатий та ін.; за ред. Ю.С. Червоного. – К.; О.: Юрінком Інтер, 2008. – 656 с.
5. Постанови Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» № 3.